

ספר דרכי הבשמים 2020

דרך הבשמים הובילה טובין שבמרכזם שרף, מור ולבונה מממלכת עומן ותימן דרך חצי האי ערב, מדבריות דרום ירדן, הנגב בואכה נמל עזה שלחופי הים התיכון. הדרך שימשה סוחרים, נוודים וגייסות צבא מלפני כ-2,500 שנה - ועד לפני כ-1,700 שנה - שלהי התקופה הרומית. פעמים רבות טיילתי והדרכתי קבוצות בקטעים שונים של דרכי הבשמים, התרגשתי לצעוד בדרכים עתיקות שנדמו, לנווט אל קבוצות אבני מיל עלומות, ולהתפעל מפינות פולחן אפופות מסתורין. דרך הבשמים ה"רשמית", שמוליכה מאורחן מור לעבדת, חבקה בקרבה חידות רבות בלתי פתורות. חידות אלו העסיקו את חברנו הבלתי נלאה, שוקה רווק, ששלח אותנו למשימות סקר מורכבות לאורכה לאורך השנים.

ערב אחד, בראשית פברואר 2018, צלצל הטלפון וקולו הנרגש של זיו שרצר מבית ספר שדה שדה בוקר נשמע מעברו השני של הקו. זיו סיפר לי כי במהלך סקר שטח כהכנה למסע מפטרה לעבדת, בהובלתם של שוקה רווק ופרופ' חיים

בן דוד, מצאו הוא וצוות המדריכים של בית ספר שדה קטע חדש ולא ידוע של הדרך, ולאורכו כמה תחנות אבני מיל שלא היו מוכרות עד אז.

הצטרפתי יחד עם מורי ורביד רעוזי אבנר לחזות בתגלית הארכיאולוגית המרגשת והטרייה, לסיור שערך פרופ' חיים בן דוד לתלמידיו ממכללת כינרת. במהלך הסיור, לא הרחק ממצד מחמל, הפתיעה אותנו קבוצת אבני מיל מוטלות. בכולנו אחזה התרגשות שרק גדלה כאשר הרמנו שבר אבן חשודה והתברר שעל פניה מסתתרת כתובת עם האות M מודגשת. המשכנו לעקוב אחרי קטע הדרך החדש, ולפתע נגלתה קבוצה חדשה ולא מוכרת של אבני מיל. כולנו, שכבר היינו עמוק בחוויית הגילוי, נסחפנו בגל התרגשות חדש מול אבני המיל של "תחנת גרפון 3". האבן הראשונה שגילינו בתחנה הייתה מוטלת משמאל ופתאום עוד אבן יפה מימין ולא רחוק התגלתה האבן השלישית. מייד התגבשנו לשלוש קבוצות למלאכת הרמת העמודים כדי לראות מה מסתתרת בצידן הקבור. קריאות "מצאנו כתובת", "גם אצלנו יש כתובת", "כתובת שממש ניתן לקרוא", פרחו באוויר וכמובן חיוכים מלוא הוואדי.

בינתיים עברו כבר שלוש שנים והתלהבות הגילוי רק תפחה, ואנו שמחים לבשר על הולדתו של ספר חדש על דרכי הבשמים, שבו ישתתף הקורא בגילויים החדשים של קטע הדרך המדובר, אך גם יתעדכן בחידושים על אודות קטעי דרך אחרים בנגב, בירדן ובערב, על אודות המצדים, מקורות המים, הבשמים, הסלעים, הפולחן, מאבקי השליטה, שימור האתרים, מלווי הדרך ומחשבות על עתידה של הדרך. כמובן לא

נפקדו מהספר פרקים המוקדשים לפיענוח הכתובות שעל אבני המיל, סיפור גילויין של האבנים וכיצד יישמרו.

הספר "דרכי הבשמים" בעריכת פרופ' חיים בן דוד ודן פרי יצא לאור באפריל 2021. הספר על 339 עמודיו כולל מפות, תרשימים ותמונות. קדמו לספר זה החוברות "דרכי הבשמים", בעריכת עזרא אוריון, יעקב עיני ואבנר גורן, מ-1991 ומ-2000, המסכמות מחקרים שראשיתם בעבודה של יורם צפריר וזאב משל משנות ה-60, דרך מחקריו של אברהם נגב ועד מחקרים משנת 2000.

טיולים וסקרים מעמיקים לאורך שבילים שעולים מהערבה לפטרה תוארו בספר "אל קניוני ירדן" בעריכת שוקה רווק ואבי שמידע. כבר בטיולים הראשונים התחוויר שהתפיסה המקובלת שלפיה הדרך מהערבה אל פטרה עלתה בוואדי מוסא, שגויה. היוזמה להוצאת הספר החדש נבעה מתגליות ארכיאולוגיות משמעותיות שנמצאו בשנתיים האחרונות, וביניהן קטע הדרך החדש שבו 12 אבני מיל, אשר על שתיים מהן חקוקים תאריך הצבתן ושם הקיסר, וכן ממחקרי עומק ארכיאולוגיים חדשניים שחלקם שופכים אור על חידת תוואי הדרך מהערבה לפטרה.

מאז סוף שנות ה-80 נערכים טיולים לאורך קטעים שונים של הדרך, ובשנים האחרונות גם לאורך הקטע החידתי מפטרה לעבדת. החזון של עורכי הספר הוא להרחיב את קטעי הדרך המטוילים שיימשכו מעומן בקצה הדרומי-מזרחי של ערב הסעודית, דרך מדבריות ערב הסעודית, ירדן והנגב בואכה נמל עזה.

הספר ערוך פרקים פרקים שנכתבו בידי חוקרים מובילים על תולדות הסחר בבשמים, על צמחי הקטורת - מור ולבונה, על הנופים ועל הגיאולוגיה של הדרך לכל אורכה - מתימן ועד לעזה. הספר מתאר את מקורות המים הטבעיים ואת בורות המים שחפרו משתמשי הדרך לאורך התקופות. מי שמתעניין בראשית המחקר של הדרך יוכל למצוא בספר את סיפור גילוי הדרך על ידי ראשוני הנוסעים-חוקרים, מפלמר, גליק ופרנק ועד לחוקרים של המאה ה-21. תיאור האתרים מלווה בסיפורה ההיסטורי של הדרך, מתי הפכה לדרך מסחר בשמים, מי נאבק על השליטה בה, מתי ננטשה, ומי ניסה לחדש את המסחר בה. חידושים באשר לחפירות בפטרה, חלוצה, מצד מאגורה ושאר תחנות הדרך שבין אורחן מור לעבדת מפורטים לצד פרק המתאר את מגוון אתרי הפולחן הפרהיסטוריים שמלווים את דרכי המדבר בכלל ואת דרך השמים בפרט. אחד הפרקים המרתקים עוסק בשאלה היכן עברה הדרך מפטרה אל הערבה, שאלה שהעסיקה רבים לאורך השנים ונראה שכיום ניתן להשיב עליה בוודאות גבוהה יותר. הפרקים המסיימים את הספר מתמקדים בסוגיות של פיתוח מול שימור, באינטרסים התיירותיים והטייליים אל מול הצדדים השימוריים, וברצון לאפשר לציבור המטיילים לטייל בקטעים שלא ניתן לטייל בהם כיום.

לסיכום, הספר מלווה את הטייל ואת המתעניין לאורך הדרך מפטרה ועד חלוצה, וחושף בפניו עושר של מידע, במלל, בתמונות, במפות ובאיוורים מאירי עיניים, ולכן מקומו לא ייפקד מספרייתיהם של המטיילים בנגב.

צילומים מתוך הספר: זיו שרצר

לרכישת הספר:

[/https://shop105074.istores.co.il](https://shop105074.istores.co.il)
או בחנות האינטרנטית של בית ספר שדה שדה-בוקר:
<http://sdeboker.co.il/he/sade>
טלפון לבירורים: 050-2050585

מחיר השקה 90 ש"ח בלבד,
עד לסוף חודש יוני 2021.

